

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

בס"ד

קין והבל

1. והאדם ידע - כבר קודם הענין של מעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן וכן ההריון והלידה שאם כתוב וידע אדם נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים (רש"י ד, א)

2. והאדם - כאשר ראה שלא יחיה בגופו בעצמו לעולם הוצרך להחיות המין על כן אמרה קנתי איש את ה' (ראב"ע ד, א).

3. והנכון לי, שאמרה הבן הזה יהיה לי קנין לה', כי כאשר נמות יהיה במקומנו לעבוד את בוראו וכן דעת אונקלוס שאמר קדם ה'... (רמב"ן ד, א)

4. את ה' - כמו עם ה' כשברא אותי ואת אישי לבדו בראנו אבל בזה שותפים אנו עמו (נדה לא) (רש"י ד, א)

5. האשה הראשונה, באשרה על לידת בנה הראשון, מתגאה בכוח היצירה שבה, הנדמה בעיניה קרוב לכוח היצירה של הבורא. ה' יצר את האיש הראשון, ואני יצרתי את האיש השני. קנתי איש את ה' : אני עומדת יחד אתו בשורת היוצרים (קאסוטו, ד, א)

6. וַתֵּהָרֵ וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ד' :
וַתִּסָּף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל

7. וקראה האחד בשם קנין והשני הבל, כי קנין האדם להבל דמה, ולא רצתה לפרש זה, על כן לא נכתב טעם בשם השני והסוד המקובל בענין הבל גדול מאד (רמב"ן ד, ב)

8. מפרי האדמה - מן הגרוע ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה (ד"א מפרי מאיזה שבא לידו לא טוב ולא מובחר) (רש"י ג')

9. ויבא קין מפרי האדמה - ממותר מאכלו כדכתיב ויהי מקץ ימים ויבא קין וגו' לאחר זמן. כאן פרש"י זרע פשתן הביא. ולפיכך אל מנחתו לא שעה לפי שהביא ממותר מאכלו ומן האדמה שנתקללה אבל הבל הביא דבר חשוב קודם שנהנה מהן כדכתיב מבכורות צאנו ומחלביהן... (חזקוני ג')

10. אם תיטיב שאת על דעת המפרשים (אונקלוס, רש"י, ורד"ק) שאת עונך ועל דעת רבי אברהם שאת פניך כנגד למה נפלו פניך, כי המתבייש כובש פנים למטה וכן ואור פני לא יפילון (איוב כט כד), והמכבדו כאלו נושא פניו למעלה וזה טעם אולי ישא פני (להלן לב כא), לא תשא פני דל (ויקרא יט טו) : ועל דעתי, אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, כי אתה הבכור - וזה טעם למה חרה לך, כי בבשתו מאחיו נפלו פניו, ובקנאתו ממנו הרגו והנה אמר לו למה חרה לך על אחיך ולמה נפלו פניך ממנו, הלא אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, ואם לא תיטיב לא עמו בלבד תבואך רעה, כי לפתח ביתך חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך : ואלו תשוקות - שהוא ישתוקק להיות דבק בך כל הימים, אבל אתה תמשול בו אם תחפץ, כי תיטיב דרכיך ותסירנו מעליך הורחו על התשובה, שהיא נתונה בידו לשוב בכל עת שירצה ויסלח לו (רמב"ן)

11.

הָלוֹא אִם תִּיטִיב - שְׁאֵת
וְאִם לֹא תִיטִיב - לַפֶּתַח חֲטָאת רִבְץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ :

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

12. ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם וגו' על מה היו מדיינים אמרו בואו ונחלוק את העולם אחד נטל הקרקעות ואחד נטל את המטלטלין דין אמר ארעא דאת קאים עליה דידי ודין אמר מה דאת לביש דידי דין אמר חלוץ ודין אמר פרח מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר שניהם נטלו את הקרקעות ושניהן נטלו את המטלטלין ועל מה היו מדיינים אלא זה אומר בתחומי בהמ"ק נבנה וזה אומר בתחומי בהמ"ק נבנה שנא' ויהי בהיותם בשדה ואין שדה אלא בהמ"ק היך מה דאת אמר (מיכה ג) ציון שדה תחרש ומתוך כך (בראשית ד) ויקם קין אל הבל אחיו וגו' יהודה בר אמי אמר על חוה הראשונה היו מדיינים אמר רבי איבו חוה הראשונה חזרה לעפרה ועל מה היו מדיינים אמר רבי הונא תאומה יתירה נולדה עם הבל זה אומר אני נוטלה שאני בכור וזה אומר אני נוטלה שנולדה עמי ומתוך כך ויקם קין (ב"ר כב, ז)

13. ויהי בונה עיר. ויבן לא נאמר אלא ויהי בונה לשון הווה, להורות שהיה בונה והולך כל ימיו ולא נגמר בנינו לעולם, כי זה דרכם כסל למו שכל האוהב קניני האדמה כקין וחביריו לעולם הוא בונה והולך ולא יוכל לגמור בנינו כל ימיו לעולם כי לעולם אין בידו מחסורו אשר יחסר לו. יש בידו מנה מתאווה עד מאתים כידוע מטבע כל אוהבי הממון ואם כן לעולם הוא בונה והולך וכל ימיו אין לו מנוחה רק נע ונד בארץ כמו קין שהיה נע ונד בארץ כך כל אוהב ממון, נע ונד, זה שבתו הבית מעט (רות ב ז) רוב ימיו הוא רודף אחר העושר כאשר ירדוף הקורא בהרים וכן ירוץ ורגליו כאילות במדבר בהר ובשפילה עובר ארחות ימים כל ימי חייו אלו הלילות גם בלילה לא שכב לבו, כי ילך בכל מקומות הסכנה להשיג את שאהבה נפשו יבקשו ולא ימצאו ולעולם לא יבוא עד תכליתו רק כל ימיו הוא בונה והולך ערי מסכנות המסכנים נפשו וגופו ועוזב לאחרים חיל וחומה אשר בנה ואשר נטע, וסימן לדבר שבאלפ"א בית"א אותיות עני סמוכות ושניות לאותיות כסף, להורות שכל אוהב כסף הוא עני בדעתו לעולם (כלי יקר ד, יז)

14. שמען קולי - שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו שהיה למך סומא ותובל קין מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך בקשת והרגו וכיון שידע שהוא קין זקנו הכה כף אל כף וספק את בנו ביניהם והרגו והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפיסן (רש"י כג')

15. אז הוחל. לשון חולין לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב"ה לעשותן אלילים ולקרותן אלהות (רש"י כו')

16. אז הוחל לקרא בשם ה'. אז התחילו צדיקי הדור לדרוש לרבים את שם ה' כענין ויקרא שם בשם ה' אל עולם כי הוצרכו לסתור דעות עובדי כוכבים וגלולים שהתחילו אז כדברי רז"ל (ספורנו כו').

17. **שת** - כי שת לי אלקים זרע אחר'.

אנוש - 'אז הוחל לקרוא בשם ד'.

קין	_____	קין - 'קניתי <u>איש</u> את ד'
מהללאל	_____	חנוך - בונה עיר
ירד	_____	עירד
חנוך - 'ויתהלך חנוך את האלקים'.	_____	מחויאל
מתושלח	_____	מתושאל
למך	_____	למך - 'כי <u>איש</u> הרגתי לפצעי'.
נח	_____	יבל יובל תובל קין (נעמה) (דור שביעי)